

MASARYKOVA UNIVERZITA

**Ústav evropské etnologie
Lidový textil**

Téma: Historie oděvu v naší rodině

Zpracovala: Daniela Pivodová

Po přečtení zadání seminární práce mi netrvalo dlouho si vybrat oděv, kterému bych se zde chtěla věnovat. Již od dětství mě velmi ovlivňuje folklor a jeho podoby, ke kterým patří i kroj, v mém případě valašský a částečně slovenský. Vyskytoval se v naší rodině v několika generacích, kde plnil různé funkce. Pro svou práci jsem si vybrala generační linii prababička – babička – maminka – já.

Má prababička Magdaléna Ďurechová (10.9.1899 – 15.11.1990) se narodila a žila v Púchově na západě Slovenské republiky. Kroj byl pro ní a její vrstevníky běžným oděvem pro všední i sváteční den. Nepodařilo se mi zjistit, jak přesně se odívala ve svém mládí, ale jelikož kroj nosila až do konce života, mohu zde popsat alespoň fázi jejího odívání jako vdané paní a matky.

Vdávala se v ne příliš bohatém kroji. Svatební oděv se skládal ze světlé sukně i fěrtochu, tmavší kordulky a bílých bohatě vyšíváných rukávů. Po svatbě prošla, jako každá tamější dívka, tzv. čepením, kdy jako vdaná žena získala bíle háčkovaný čepec a přes něj šátek, jehož barva se podle potřeby měnila, ale většinou se objevovala bílá. Tento oděv na sobě pravděpodobně již nikdy poté neměla, ale ve svátek a do kostela nosila kroj mírně pozměněný od toho svatebního. Nejvýraznější změnou byl tmavý fěrtoch a jednodušší rukávce. Postupně se ale její oděv proměňoval v závislosti na funkčnosti a dostupnosti materiálů. Součástky si sice vyráběli vlastnoručně v rodině, ale původní látky se postupně obměňovaly. Pracovní a všední oděv se skládal především z tmavé sukně a fěrtochu a tmavé jupky¹ s drobným vzorkem, většinou modrotiskem. Takto se oblékala až do konce života. Podle mých informací nikdy nenosila kalhoty a na tradiční oděv si velmi potrpěla, což nebylo v této oblasti nic zvláštního.

To moje babička Stefánia Ďurechová – Blanařčíková (28.4.1927) se kroje poměrně brzo vzdala a nejspíš velmi ráda. Je to podnikavá žena, která se dodnes aktivně stará o hospodářství. Již jako „náctiletá“ se odstěhovala z Púchova do Zlína, kde pracovala jako pomocnice v rodině lékárníka a zde i potkala svého budoucího muže, se kterým později žila v Liptáli nedaleko Vsetína. Zlín, jak je známo, byl velmi moderní a rychle se rozvíjející město a jelikož taková byla i babička, nechala kroj s radostí doma na Slovensku a začala se oblékat městsky. Ani později, když žila na vesnici, se k lidovému oděvu nevrátila.

Nevím, jestli mou maminku Dagmar Blanařčíkovou – Pivodovou (27.4.1955) ovlivnila prababička nebo jiné okolnosti, ale kroj si oblékla již v šestnácti letech, i když z trochu jiného důvodu než starší generace. V té době totiž začala tancovat v Souboru

¹ Pracovní dámská košile

valašských písní a tanců Lipta Liptál a dostala se zde k valašskému kroji. Lidový oděv již neplnil funkci běžné součástky oblečení, ale měl a má spíše úlohu exhibicionistickou. Kroj se již nešil doma jako dříve, ale vyráběly jej řemeslnické dílny. Většinou také dotyčný tanečník nebo tanečnice kroj nevlastnili a byl jim jen propůjčen. Tak nosili jednotlivé součástky různí lidé i různé generace. Moje maminka se ale do kroje oblékala velmi ráda a také se o něj vzorně starala. Po celou svou taneční kariéru, která trvala dvacet let, měla stejný kroj.

Svou lásku k folkloru se snažila přenést i na své děti a u mě byla úspěšná. Možná i proto, že jsem jí jako dítě ještě viděla tančit, a také kvůli mému nejoblíbenějšímu oblečení z dětství – kroje, který byl zhotoven jako miniatura dospělé verze. Tuto miniaturu vytvořila moje babička z otcovy strany, která měla zálibu v šití a vyšívání. Podle kroje, který oblékala maminka, vytvořila přesnou kopii. Měla jsem bílou spodnici s vyšívaným lemem, skládanou sukni, fěrtoch z modrotisku, vyšívané bílé rukávce, kordulku z červeného sukna i s charakteristickou ohrádkou pro knoflíčky ze zelené samety. Na hlavě červený tzv. lipský šátek a na nohou pletené ponožky i krpce, které tedy nevyrobila babička, ale dostala jsem je od vedoucího souboru Lipta. Tento kroj jsem nosila ve věku 3 – 4 let a mám jej dodnes. Určitě ještě najde uplatnění u mých potomků nebo u dětí mých známých.

Ve čtyřech letech jsem začala účinkovat v dětském souboru Malý Vsačanek ve Vsetíně, kde ještě nebyly k dispozici souborové kroje, ale šily nám je maminky a babičky podle zadání. Šlo jen o jednoduchou sukýnku z modrotisku a bílou košilku, na nohách ještě nebyly krpce, ale jen bílé cvičky. Ve starší složce – Vsačánku – mi již byl propůjčen kroj souborový, který je miniaturou kroje, který používá nejstarší složka – soubor Vsacan. V dnešní době stále v souboru působím a tudíž mám k dispozici i kompletní valašský kroj, který se používá k prezentaci folkloru vsacké oblasti při jevištním zpracování. Od Liptálu je Vsetín kousek, tudíž se můj kroj a mé maminky příliš nelišil, jen v maličkostech. Základem jsou bílé sukne a rukávce, zástěra z modrotisku, červená kordulka, pletené ponožky a kožené krpce. V dnešní době se kroje v souboru příliš neobměňují, jen po částech. Zakázky se zadávají jednotlivým švadlenám a řemeslníkům, kteří si již obstarávají příslušné materiály. Proto se může stát, že několik souborů může mít podobné oděvní součástky.

Lidový oděv tedy ovlivnil nejen generace, které jej užívaly pro běžné nošení, ale i generace dnešní, i když se jeho funkce změnila. Když si ale kroj obleču, měla to tak i moje maminka, připadám si jako v jiném světě daleko od dnešní hektické doby.